

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

Factors affecting of Buddhist Tourism Behavior

จิรนนต์ ไชยงามนอกซ์¹ ภัทรีพันธุ์ พันธุ์ เลห์ล่า ตรีเอกานุกูล³

¹อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อีเมลล์ c.jeeranun@gmail.com

²อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อีเมลล์ pattareepan.p@gmail.com

³อาจารย์ประจำสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อีเมลล์ lela_treeaeka@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพมีประชากรที่ศึกษาเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในวัด หรือสถานที่เชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย จำนวน 40 คน ซึ่งมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจาก 4 กลุ่มตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ส่วนมากนักท่องเที่ยวมาเพราะความศรัทธาเลื่อมใสในตัวของผู้เจ้าอาวาสและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญ และแก้บน รวมทั้งยังชมความงดงามของศิลปะสถาปัตยกรรมภายในที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของเชียงราย กระบวนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้มีการหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การประชาสัมพันธ์จากป้ายโฆษณา และการบอกปากต่อปากถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ซึ่งการเดินทางส่วนใหญ่โดยรถยนต์ส่วนตัว โดยมีระยะเวลาของการท่องเที่ยวแบบ 1 วัน ไป-กลับ และบางส่วนมีพักค้างคืน 2-5 วัน ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย 6 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านการโฆษณา ปัจจัยด้านแรงจูงใจและแรงกระตุ้น ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านสังคม

คำสำคัญ : รูปแบบ กระบวนการ พฤติกรรมการท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were to explore patterns, processes, and factors that affected tourist behavior in Buddhist tourism. In order to achieve the objectives of this study, a qualitative approach including an interview form was employed to gathering data from 40 tourists who had traveled in temples or Buddhist sites in Chiang Rai province. They were selected by accidental samplings from four groups of Buddhist attractions. The results found that most tourists had traveled for Buddhist Tourism with various motivations including the devotion toward abbot and holy places or objects, making merit, making a votive offering, experiencing the beauty of art, and interior architecture with the identity of Buddhist sites in Chiang Rai province. For the tourists' travel procedure, the tourists had investigated information about the travel and Buddhist attractions via internet, advertisement from billboards, and the worth of mouth. Most tourists had traveled by their private vehicles for one day trip and 2-5 day trip for some of them. Therefore, there were six factors affecting the tourist behavior in Buddhist tourism including motivation and stimulant, price, place, people, and social factor.

Keywords: Type, Process, Tourist Behavior in Buddhist Tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวประเทศหนึ่ง ซึ่งประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งได้ให้ความสนใจและต้องการที่จะศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงให้ความสนใจในปรัชญาวิถีชีวิตของชาวตะวันออก การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติในทางศาสนาหรือการเดินทางเพื่อการแสวงบุญของศาสนิกชนต่างๆ นั้นเป็นการเดินทางเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทางซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งได้เลือกกิจกรรมทางศาสนาเป็นทางเลือกของการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

การท่องเที่ยวเป็นการเสริมรายได้ให้แก่ประเทศอย่างหนึ่งซึ่งภาครัฐมีนโยบายที่จะให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวแนวพุทธโดยการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา (ปรีชา กันธิยา, 2548) และจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยเสริมสร้างพฤติกรรมท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวให้คนรุ่นใหม่ของประเทศ แทนที่จะเป็นผู้สูงอายุเท่านั้นที่มักเป็นผู้เคร่งศาสนา เพื่อเป็นการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี และปฏิบัติตนได้อย่างเสมอ จึงมีผลต่อสุขภาพกายที่ดีตามไปด้วย ด้วยเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวแนวพุทธศาสนา เพื่อตักเตือนให้คนเข้าวัดปฏิบัติธรรมและได้สัมผัสกับพระพุทธศาสนา โดยแนวทางในการดำเนินการเบื้องต้น จะมีการคัดเลือกวัดที่มีศักยภาพในด้าน กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นพุทธศิลป์ กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเน้นศรัทธาความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรม และกลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมและศาสนกิจ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกสรรว่าจะอยากจะไปท่องเที่ยวในรูปแบบใด

จากความสำคัญข้างต้นจึงเป็นที่มาของการวิจัยเพื่อแสวงหาปัจจัยใดที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพมีประชากรที่ศึกษาเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในวัด หรือสถานที่เชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย จำนวน 40 คน ซึ่งมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจาก 4 กลุ่มตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการศึกษาทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเบื้องต้นจากฐานข้อมูลการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และสำรวจภาคสนามแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้อาจจัดกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายที่มีความโดดเด่นในแต่ละกลุ่มได้แก่ กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นพุทธศิลป์ กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเน้นศรัทธาความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรม และกลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติ

ธรรมและศาสนกิจ เพื่อกำหนดประเด็นคำถามและแนวทางคำถามการสัมภาษณ์ในหัวข้อเรื่องรูปแบบ และกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของวัดในจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายมีวัดมีพระสงฆ์ จำนวน 1,282 วัด วัดตามทะเบียน จำนวน 1,011 วัด ที่พัก สงฆ์จำนวน 196 และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงราย 17 แห่ง และวัดร้างจำนวน 142 วัด โดยแบ่งออกเป็น วัดตามทะเบียนประกอบด้วย วัดมหานิกายจำนวน 979 วัด วัดธรรมยุติกาย จำนวน 31 วัด และวัดจีนิกายจำนวน 1 วัด โดยเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ จำนวน 3 วัด และวัดราษฎร์จำนวน จำนวน 1,008 วัด ที่พักสงฆ์ประกอบด้วย ที่พักสงฆ์มหานิกายจำนวน 148 วัด และที่พักสงฆ์ธรรมยุติกายจำนวน 48 วัด และสำนักปฏิบัติธรรมประกอบด้วย สำนักปฏิบัติธรรม มหานิกายจำนวน 14 แห่ง และสำนักปฏิบัติธรรมธรรมยุติกายจำนวน 3 แห่ง ทั้งนี้ การท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย เน้นการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้และการสร้างสรรค์เชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในเชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา กำหนดจากการที่วัด เหล่านั้น ได้ตั้งอยู่ในแหล่งโบราณคดีทางประวัติศาสตร์ และมีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องการ ประวัติศาสตร์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสถานที่เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ การพัฒนาบ้านเมือง และเป็นวัดที่มีความสำคัญระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ที่มี คุณค่าการเรียนรู้และการอนุรักษ์เพื่อให้ทราบที่มาและความเป็นไปของบ้านเมืองและพระพุทธศาสนา อาทิเช่น วัดในเมืองโบราณเชียงแสน อำเภอเชียงแสน วัดในเมืองโบราณเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่า เป้า วัดในเมืองโบราณสันเวียงชัยปราการ อำเภอแม่จัน วัดพระธาตุดอยจอมทอง วัดพระแก้ว วัดพระ สิงห์ พุทธสถานพระเจ้ากือนา อำเภอเมือง วัดดงกล้วย นอกจากนี้จะมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ สำคัญของประเทศและท้องถิ่นแล้ว บางแห่งยังมีการสร้างสรรค์พุทธศิลปะที่สวยงาม และมีกิจกรรม ต่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีเส้นทางที่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและ ธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มาจากภายใน คือ ความเป็นวัฒนธรรมและการเรียนรู้จากภายนอกที่จากการ สัมผัส การได้เห็นสิ่งที่สวยงาม มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และสภาพแวดล้อมที่เป็นการ สร้างสรรค์ด้วยศรัทธา จึงควรสืบสานอนุรักษ์ไว้ในฐานะมรดกของแผ่นดินที่เชื่อมโยงความเป็นมาใน อดีตสู่ปัจจุบัน

2. **กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นพุทธศิลป์** เป็นสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมสวยงาม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการสร้างสรรค์ศิลปะตามพระพุทธศาสนา หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม ประกอบกับวัดมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเที่ยวชม จึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะเด่นในด้านพุทธศิลป์กรรม อาทิเช่น วัดร่องขุน วัดห้วยปลากั้ง วัดร่องเสือเต้น วัดแสงแก้วโพธิญาณ อำเภอแม่สรวย ศาลเจ้าจี่งหน่าฟั้งฮง อำเภอพาน วัดพระเจ้าหลวง (ม่อนพระเจ้าหลาย) อำเภอเวียงป่าเป้า พระบรมธาตุเจดีย์ศรีนครินทราสถิตมหาสันติคีรี อำเภอแม่ฟ้าหลวง

3. **กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเน้นศรัทธาความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรม** เป็นวัดที่มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เช่น ความเชื่อตามตำนานพระธาตุประจำปีเกิดหรือความเชื่อเรื่องธาตุ 12 ราศี ความเชื่อตามคัมภีร์พระเจ้าสิบโลกของล้านนาหรือตำนานการเสด็จเยือนดินแดนภาคเหนือของพระพุทธเจ้า ตำนานบูชาพระธาตุเก้าจอมที่เป็นสถานที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า ตำนานหรือความเชื่อประจำท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งวัดเหล่านี้จะมีเอกลักษณ์ที่เป็นวัดแห่งศรัทธาตามคติทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังมีการสิ่งก่อสร้างทางพุทธศิลป์กรรมที่สวยงาม มีกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาให้เรียนรู้ เช่น ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ประเพณีสงกรานต์ประเพณีลอยกระทง และประเพณีประจำท้องถิ่นอื่นๆ วัดในหลายๆวัดจึงกลายมาเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ประจำท้องถิ่น โดยสามารถจำแนกแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางรถยนต์เป็นหลักสามารถจำแนกกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาได้ดังนี้ เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอแม่ลาว เส้นทางท่องเที่ยวตามทางหลวงหมายเลข 118 ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอแม่สรวย และอำเภอเวียงป่าเป้า เส้นทางท่องเที่ยวตามทางหลวงหมายเลข 1202 ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอเทิง อำเภอขุนตาน อำเภอเวียงแก่น และอำเภอเชียงของ เส้นทางท่องเที่ยวตามทางหลวงหมายเลข 1016 ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอแม่จัน และอำเภอเชียงแสน เส้นทางท่องเที่ยวตามทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ไปทางทิศเหนือ ได้แก่ แม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่สาย เส้นทางท่องเที่ยวตามทางหลวงหมายเลข 1 พหลโยธิน ไปทางทิศใต้ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอพาน อำเภอป่าแดด เส้นทางท่องเที่ยวตามทางหลวงหมายเลข 1223 และ 1232 (ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมือง) ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอเวียงชัย อำเภอเวียงเชียงรุ้ง อำเภอดอยหลวง และอำเภอพญาเม็งราย

4. **กลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมและศาสนกิจ** เป็นสถานที่ที่มีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบเฉพาะ โดยเป็นการศึกษาถึงหลักธรรม การฟังธรรม การนั่งวิปัสสนา การสนทนารธรรมกับพระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องในเชิงลึก ซึ่งอาศัยความสนใจเฉพาะของ

นักท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนา วิถีชีวิต และวิชาการ เป็นเครื่องดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะผู้หญิงที่สนใจด้านพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวลักษณะนี้ วัดและคณะสงฆ์ได้มีการจัดเตรียมสถานที่โดยเฉพาะในการปฏิบัติธรรมให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวโดยเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระยะยาว โดยจะมีการจัดกิจกรรมเชิงพุทธและมีการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งในระยะสั้นเป็นรายวัน รายสัปดาห์ ระยะยาวเป็นรายเดือน หรือในช่วงเวลาที่มีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ ซึ่งวัดเหล่านี้เป็นที่รู้จักทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ รวมไปถึงระดับนานาชาติ ได้แก่ วัดพระธาตุผาเงา วัดพระธาตุศรีโพนิก อำเภอเชียงแสน วัดอุดมวาริ อำเภอพาน วัดศรีมงคล วัดห้วยประสิทธิ์ วัดถ้ำพระบำเพ็ญบุญ อำเภอพาน วัดร่องหวาย วัดป่าบ้านเหล่า อำเภอเวียงเชียงรุ้ง วัดพระธาตุดอยตุง วัดแม่สาย วัดถ้ำผาจอม วัดมงคลธรรมกายาราม อำเภอแม่สาย วัดหลวงราชบุรีเจริญธรรม วัดเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า วัดเม็งรายมหาราช วัดภูมิพาราม วัดวรกิตตาราม ศูนย์วิปัสสนาไร่เชิญตะวัน วัดพระธาตุดอยกองข้าว อำเภอเมือง วัดสันเจริญ อำเภอป่าแดด วัดอุทธาราม อำเภอเทิง วัดห้วยหก อำเภอเชียงของ วัดถ้ำผาคอก อำเภอเวียงชัย วัดป่าอรัญญวิเวก อำเภอดอยหลวง

รูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวได้ให้ข้อมูลรูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ส่วนมากนักท่องเที่ยวมาเพราะความศรัทธาเลื่อมใสในตัวของเจ้าอาวาสและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัด ดังเช่น พระธาตุเจดีย์หรือพระพุทธรูปที่สำคัญในวัดนั้นๆและเพื่อมาทำบุญเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ตัวเองและครอบครัวมาเพราะศรัทธาในตัวของพระอาจารย์หรือเจ้าอาวาสของวัดนั้นๆหรือเคยมาวัดนี้หลายรอบแล้วจึงเกิดความเลื่อมใสทำให้อยากมาอีกครั้งจึงได้มากราบไหว้ เทศนาธรรมที่ได้รับฟังทำให้จิตใจนั้นสงบ ทำให้ผ่อนคลายช่วยคลายความเครียดและนักท่องเที่ยวบางท่านยังเป็นผู้ที่ขอศึกษาธรรมะเพราะเคยผ่านการบวชเรียนมาก่อน และได้สนทนาธรรมกับเจ้าอาวาสวัดมาก่อนจึงเกิดการเลื่อมใสในวัตรปฏิบัติของตัวเจ้าอาวาสเองจึงได้มีการเข้ามาที่วัดดังกล่าวเป็นประจำ ดังผู้ที่มาเที่ยววัดถ้ำผาออก หรือบางท่านก็มาเพื่อความสงบของจิตใจความเป็นสิริมงคลและพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการหาที่พักผ่อนหย่อนใจ และทำให้ช่วยผ่อนคลายความเครียดได้

การมาท่องเที่ยววัดในจังหวัดเชียงรายเพราะเป็นจังหวัดที่มีพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์และมีความเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เหมาะกับการมานมัสการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้พระธาตุเช่น วัดพระธาตุผาเงา วัดพระธาตุดอยเวา วัดพระธาตุดอยตุง วัดพระธาตุปูเข้า ซึ่งในแต่ละวัดเป็นวัดที่เก่าแก่มีพระที่ศักดิ์สิทธิ์จึงทำให้อยากที่จะมากราบไหว้ และอีกกลุ่มนี้มาเพื่อต้องการที่จะ

แก่นบนที่เคยได้ขอพร ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในสถานที่ดังกล่าว แล้วเกิดสัมฤทธิ์ผลจึงต้องมีการทำตามสัญญาที่เคยได้อธิฐานไว้จึงต้องเดินทางมาแก่นบนเช่นพุทธสถานพระเจ้ากือนามีนักท่องเที่ยวมาขอพร ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในสถานที่ดังกล่าวคือเรือขุดโบราณขนาดใหญ่ที่ขุดได้จากลำน้ำแม่กกในบริเวณนั้น แล้วเกิดสัมฤทธิ์ผลจึงต้องมีการทำตามสัญญาที่เคยได้อธิฐานไว้ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติ ได้ให้เหตุผลที่เข้ามาท่องเที่ยววัดคือ วัดมีความสวยงาม ความงามของศิลปะ และ สถาปัตยกรรมภายในวัดมีความชื่นชอบศิลปะวัดทางภาคเหนือ เช่น วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดร่อง ชุน ซึ่งเป็นวัดที่มีความสวยงามนักท่องเที่ยวส่วนมากมาเพื่อชมความสวยงามของวัด และมีความสุข โดยได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศไทยและคนในท้องถิ่น

กระบวนการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวการใช้พาหนะในการเดินทางมาท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงรายส่วนมากจะมีการเดินทางมาด้วยรถยนต์ส่วนตัวและเดินทางมากันเป็นครอบครัว จนกระทั่งเดินทางกันเป็นกลุ่มเพื่อนและหมู่คณะ บุคคลที่ร่วมเดินทางจะมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในผู้มีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในการเดินทางมาเที่ยวจะมีการตัดสินใจร่วมกัน ในการมาเที่ยวสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดเชียงราย เป็นคนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายจะรูปแบบในการมาท่องเที่ยวคือการเดินทางท่องเที่ยวแบบไป – กลับ ใช้เวลาท่องเที่ยวจำนวน 1 วันจะมีการพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเอง แต่หาก เป็นคนต่างจังหวัดก็จะใช้เวลามาเที่ยวประมาณ 2-5 วันจะมีการพักที่บ้านญาติหรือโรงแรมค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการมาท่องเที่ยว หากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ก็จะใช้ค่าใช้จ่ายประมาณ 500 – 1,000 บาท ส่วนคนที่อยู่ต่างจังหวัดก็จะเสียค่าใช้จ่าย อยู่ประมาณ 5,000 – 20,000 บาท

การเลือกแหล่งข้อมูลในการมาท่องเที่ยวทางศาสนาส่วนมากจะรู้จักกับสถานที่อยู่แล้วและ เคยมาเที่ยวแล้วจึงทำให้อยากเที่ยวอีกหลายๆครั้ง ส่วนบุคคลที่มาเที่ยวเป็นครั้งแรกส่วนมากจะรู้จัก สถานที่ที่บุคคลที่รู้จักแนะนำ หรือไม่ก็หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตจากการโฆษณาต่างๆหรือวัดนั้นเป็นที่ รู้จักกันดีอยู่แล้วและมีชื่อเสียงที่โด่งดังจึงทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาเที่ยวและจังหวัดเชียงราย มาเที่ยวแล้วมีความรู้สึกว่าเป็นใจดี เพราะคนเหนือใจดี และประเพณีของที่นี่ก็มีความแตกต่างกัน มีความเป็นมิตรที่ดี มีอัธยาศัยดี

ประเพณีและกิจกรรมส่วนมากที่มีผลในการมาท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะ สนใจในการทำบุญ การมาไหว้พระขอพร กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมถึงการเที่ยวชมศิลปะความงดงาม ของสถานที่ด้วย เช่นที่วัดพระธาตุม่อนพระเจ้าหลายมีกิจกรรมที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงพุทธคือ วัดพระธาตุม่อนพระเจ้าหลายมีการตาสตุงเป็นลักษณะเด่นของที่นี่มีการใช้ตุงเป็นสีๆตามวันเกิดแทน การกราบไหว้ด้วยดอกไม้ซึ่งเป็นจุดเด่นของวัดนี้

ส่วนสิ่งที่ทำให้บั่นทอนความน่าสนใจทำให้อธิษฐานว่าไม่อยากมา คือ ด้านภูมิอากาศมีอากาศที่ ร้อน หมอกควันที่ทำให้ระบบหายใจติดขัด ทำให้อุณหภูมิไม่สวยงาม การเดินทางบางวัดอยู่ห่างไกลจึง

ทำให้รู้สึกเหนื่อยล้าด้านสถานที่บางวัดมีการปรับปรุงซ่อมแซมยังไม่เสร็จมีเสียงดังรบกวนจึงทำให้เกิดความรำคาญจากนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะ เบียดกัน บางคนก็เสียงดัง โวยวาย ไม่มีความเคารพในสถานที่ และบางสถานที่นั้นมีการนำทัวร์นักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามาทำให้นักท่องเที่ยวเยอะและวุ่นวายทำให้ภูมิทัศน์ความสวยงามของสถานที่นั้นๆ ลดความหน้าสนใจลง

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย 6 ปัจจัยได้แก่

ปัจจัยด้านการโฆษณา การโฆษณาในอินเทอร์เน็ต หนังสือ การโฆษณา รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ ก็ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่และมีข้อมูลที่จะเข้ามาท่องเที่ยวได้และควรมีป้ายโฆษณาเชิญชวนสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้เห็นเด่นชัด เช่นป้ายบอกทาง เพราะบางวัดนักท่องเที่ยวอยากไปแต่ไม่รู้ว่าจะไปทางไหน การโฆษณาจะช่วยทำให้ผู้คนภายนอกพื้นที่ได้รู้จักวัดต่างๆ และได้รู้ถึงข้อมูลพระอาจารย์หรือพระภิกษุสงฆ์ที่มีชื่อเสียงจะทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความต้องการที่จะมาสักการะ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลว่าถ้าหากสิ่งของที่ขอพรไว้ได้รับผลตรงตามจุดประสงค์ที่ได้ขอไว้ก็จะแนะนำและชักชวนเพื่อนให้มากราบไหว้ที่แห่งนี้อีก

ปัจจัยด้านแรงจูงใจและแรงกระตุ้นที่ทำให้อยากมาเที่ยววัดอาจมีแรงกระตุ้นหลายอย่างเช่น มาเพื่อดูสถาปัตยกรรมอย่างเดียว หรือมาเพื่อกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญและพักผ่อนโดยวัดมีความสงบร่มเย็น เป็นสถานที่ผ่อนคลายความเครียด ภายในวัดมีประติมากรรมและสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีความสงบ น่าเลื่อมใส และอยู่ห่างจากความวุ่นวายที่เกิดจากสังคมเมือง ด้วยมีความศรัทธาในพระอาจารย์ การปฏิบัติตนของพระมีความเหมาะสม และมีความศรัทธาในเรื่องพระพุทธศาสนา และมีความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงจนถึงมีความเป็นส่วนตัวดีมาก

ปัจจัยด้านราคาในการมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่าย แต่จะเป็นการร่วมบริจาคให้กับวัดแทน มีการถวายทรัพย์สิน สังฆทาน โดยใช้จ่ายตามกำลังศรัทธา และขึ้นอยู่กับจิตศรัทธาของผู้มาทำบุญแล้วยังคุ้มค่าได้ทั้งความสุขทางกายและทางใจโดยหากมาแล้วจะเสียเท่าไรก็ยอม เพราะมีแรงศรัทธาที่จะมาวัดและอยู่ที่ตัวบุคคลในการใช้จ่ายถ้าประหยัดก็ไม่ส่งผลอะไรรู้จักซื้อรู้จักใช้ ในการเที่ยววัดก็จะช่วยลดต้นทุนในการท่องเที่ยวได้โดยไม่ได้เสียค่าเข้าชมเพียงแต่การตัดสินใจท่องเที่ยวแต่ละครั้งนั้นควรวางแผนให้ดีเสียก่อนแต่ถ้าแพงเกินไปก็จะทำให้ไม่สะดวกในการใช้จ่ายใช้สอย และต้องคำนึงถึงค่ารถ ค่าของกิน และอื่นๆอีกมากมาย ยิ่งถ้าวัดไหนมีการเก็บค่าเข้าชมก็จะมีส่วนในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ยาก

ปัจจัยด้านสถานที่ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้กราบไหว้ มีความสงบร่มเย็น เย็นสบาย ทำให้มีสมาธิ ไม่เป็นที่วุ่นวาย มีความเรียบร้อย สะอาด มีการจัดการทุกอย่างเป็นส่วนไม่มีความรบกวนเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด มีการจัดระเบียบสถานที่เพื่อให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ทั้งในเรื่องของการจอดรถ ห้องน้ำ มีความสะดวกสบายในเรื่องการเดินทาง ถนนดี ภูมิทัศน์ระหว่างเดินทางมีความสวยงามเหมาะแก่การมาพักผ่อนจิตใจ ในบางวัดที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองนั้นก็เหมาะต่อการเดินทางเพราะด้วยภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง ถนนไม่ค่อยดี และไม่เป็นที่รู้จักเลยทำให้นักท่องเที่ยวไม่ไปเยี่ยมชม

ปัจจัยด้านบุคลากร พระและเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ภายในวัดมีการต้อนรับเป็นอย่างดี รับฟังทุกปัญหาที่มีคนมาปรึกษา มีการให้คำแนะนำ มีความสุภาพเหมาะสม มีความเป็นมิตรอัธยาศัยดี จะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง ทั้งนี้การปฏิบัติตัวของพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดก็มีส่วนทำให้การเข้าวัดเพราะหากพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมทำให้เกิดความขุ่นเคืองในพุทธศาสนาและชื่อเสียงของวัดเอง และหากขอความช่วยเหลือก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทำให้มีผลในการมาเที่ยวเป็นอย่างมาก

ปัจจัยด้านสังคม ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงให้ความเคารพสถานที่ เกื้อกูล ช่วยเหลือต่อวัดเป็นอย่างดี มีความสงบเย็นไม่มีความวุ่นวายเป็นสิ่งที่น่าสนใจและเหมาะกับผู้ที่อยากมาปฏิบัติธรรม โดยสังคมสมัยนี้มีแต่ปัญหาต่าง ๆ นานา เลยทำให้ผู้คนต้องหนีไปพึ่งพาวัดมากขึ้นเพื่อเป็นการพักผ่อนจิตใจจากความวุ่นวายเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจกันมากขึ้น คนที่มาทำบุญส่วนใหญ่จะเป็นคนพื้นที่มากกว่าคนต่างจังหวัด

อภิปรายผล

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำผลนั้นมาอภิปรายได้ดังนี้

รูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา พบว่าส่วนมากนักท่องเที่ยวมาเพราะความศรัทธาเลื่อมใสในตัวของเจ้าอาวาสและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัด และความงดงามของศิลปะ สถาปัตยกรรมภายในที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของเชียงรายโดยการมาของนักท่องเที่ยวนั้นจะเป็นการเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวมาเป็นครอบครัว หรือเป็นหมู่คณะโดยจะใช้เวลาประมาณ 1-5 วันในการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รู้จักวัดต่างๆ จากคำบอกเล่า และจากการโฆษณาผ่านทางอินเทอร์เน็ต และป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สุจิตราภรณ์ จุสปาโล และคณะ(2554 : 163) ที่ได้ทำการศึกษาการจัดการเส้นทางนำเที่ยวสักการะพระเกจิอาจารย์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไปเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ /ไหว้พระและการท่องเที่ยว/พักผ่อนร้อยละ 79 ส่วนวัตถุประสงค์อื่นๆ มีไม่มากนัก และมักจะเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงโดยศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพแตกต่างกันตามเอกลักษณ์และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งผลต่อสภาพความพร้อมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย 6 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านการโฆษณา ปัจจัยด้านแรงจูงใจและแรงกระตุ้น ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านสังคม สอดคล้องกับ อารีย์ วรเวชชกุล (2546) ที่ทำการศึกษารื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดนครปฐม พบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน ปัจจัยด้านแหล่งการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการสนับสนุน และปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมท่องเที่ยวทางด้านวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมท่องเที่ยวทุกด้านไม่แตกต่างกัน และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอารณีย์ วิวัฒนาภรณ์ (2546) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดราชบุรีแต่ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านประชาสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวไทย และปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทย ในจังหวัดราชบุรี

สรุปผล

แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และพระพุทธรูป กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นพุทธศิลป์ กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเน้นศรัทธาความเชื่อและประเพณี วัฒนธรรม และกลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมและศาสนกิจ โดยรูปแบบและกระบวนการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวทางพระพุทธรูป ส่วนมากนักท่องเที่ยวมาเพราะความศรัทธาเลื่อมใสในตัวของเจ้าอาวาสและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญ และแก้บน รวมทั้งยังชมความงดงามของศิลปะสถาปัตยกรรมภายในที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของเชียงราย กระบวนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้มีการหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การประชาสัมพันธ์จากป้ายโฆษณา และการบอกปากต่อปากถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธรูปต่างๆ ซึ่งการเดินทางส่วนใหญ่โดยรถยนต์ส่วนตัว โดยมีระยะเวลาของการท่องเที่ยวแบบ 1 วัน ไป-กลับ และบางส่วนมีพักค้างคืน 2-5 วัน ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย 6 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านการโฆษณา ปัจจัยด้านแรงจูงใจและแรงกระตุ้น ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวควรนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงแผนการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป
2. ควรนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เชิงพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

การอ้างอิง

ปรีชา กัญฉิยะ. (2548). *คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

สุจิตราภรณ์ จุสปาโล และคณะ. (2554). *การจัดการเส้นทางนำเที่ยวลัทธิพระเกจิอาจารย์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.

อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อารีย์ วรเวชชนกุล. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.